

KATARZYNA BANAŚ
Akademia Rolnicza w Krakowie

FERMY KURCZĄT BROJLERÓW POLSKI POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ W OKRESIE DOSTOSOWYWANIA SIĘ DO FUNKCJONOWANIA W UNII EUROPEJSKIEJ*

1. Wstęp

Po urynkowieniu gospodarki rozpadły się związki między ubojniami drobiu i producentami żywca. Na rynku żywca występuje wielu producentów o różnej skali produkcji, najczęściej dysponujących jedną odchownią. W Polsce działają organizacje zrzeszające producentów i przetwórców drobiu, ale w skali globalnej rynek ten nie jest zorganizowany. Nie ma natomiast w Polsce na rynku wewnętrznym, podobnie jak w Unii Europejskiej, żadnych form wsparcia dla producentów kurcząt brojlerów. Ceny za żywiec kształtują relacje popytu i podaży, dlatego wielkość produkcji powinna być dostosowana do potrzeb rynku i konsumentów.

W ramach przygotowań Polski do akcesji do Unii Europejskiej rozpoczęto proces dostosowania produkcji drobiarskiej do przepisów unijnych. Szczególne znaczenie mają dostosowania w dziedzinie sanitarnej, weterynaryjnej, środowiskowej oraz sposobu wprowadzania produktów do obrotu handlowego [Niemczak 1998]. W Unii Europejskiej dużą wagę przywiązuje się także do warunków chowu, warunków transportu, wieku ubijanych brojlerów, ich rozbioru i przetwórstwa [Dybowski 2003].

Celem artykułu jest przedstawienie tendencji obserwowanych na fermach kurcząt brojlerów w okresie przygotowywania się do akcesji z Unią Europejską, a dotyczących wielkości produkcji oraz poczynionych inwestycji.

2. Materiał badawczy i metodologia

Analizie poddano 104 fermy kurcząt brojlerów województw małopolskiego i podkarpackiego. Badania obejmowały lata 1998-2000. Dobór ferm do badań

* Artykuł opracowano na podstawie wyników badań rozprawy doktorskiej.

był celowy, o wyborze ferm decydowała działalność produkcyjna (kurczęta brojlery) prowadzona w sposób intensywny, która nie ulegała zmianom w ostatnich latach. Do badań wybierano te fermę, w których producenci prowadzili dokładną ewidencję: poniesionych nakładów, uzyskanych wyników produkcyjnych, jak również cen zakupu środków produkcji oraz sprzedaży żywca brojlerów. Fermy różniły się skalą produkcji, pogrupowano je więc według wielkości produkcji wyrażonej w tonach wyprodukowanego żywca rocznie. Wyróżniono następujące grupy badawcze: fermę o produkcji żywca do 100 ton rocznie, 100-150 ton/rok, 150-200 ton/rok, 200–250 ton/rok oraz powyżej 250 ton/rok. Charakterystykę inwestycji dotyczących wyposażenia dokonano na podstawie kwestionariusza do badania efektywności fermowej produkcji brojlerów [Banaś 2003]. Przyjmując pierwszy rok badań za rok bazowy (1998 rok = 100%), określono dynamikę zmian wielkości produkcji w ciągu analizowanego okresu.

3. Wyniki badań

O wielkości produkcji towarowej decyduje w największym stopniu powierzchnia produkcyjna wychowalni, jak również liczba cykli produkcyjnych i stosowana obsada.

Wielkość produkcji towarowej w analizowanych fermach przedstawiono w tabeli 1, natomiast udział procentowy poszczególnych grup w wielkości produkcji wszystkich ferm objętych badaniami zobrazowano na rycinie 1. W 1998 roku łączna wielkość produkcji wszystkich ferm objętych badaniami wynosiła 16716,9 ton żywca. Największy udział w produkcji towarowej ogółem (34,5%) miały fermę produkujące rocznie 150–200 ton żywca (rycina 1). Po około 25% całkowitej produkcji przypadało na fermę o rocznej produkcji 100 - 150 ton oraz powyżej 250 ton. Mały udział w produkcji globalnej (po 8%) miały natomiast fermę produkujące rocznie do 100 ton oraz od 200 do 250 ton żywca.

W 1999 roku łączna produkcja wszystkich ferm objętych badaniami wzrosła do ponad 17 600 ton żywca (wzrost o 5,3%). Największy wzrost produkcji (o 27,1%) miał miejsce w grupie ferm o rocznej produkcji od 100 do 150 ton, zaś spadek produkcji nastąpił w grupie do 100 ton (o 4,6%) oraz w grupie 150 do 200 ton żywca rocznie na fermę (o 22,5%).

W 2000 roku, w badanych fermach nastąpił dalszy wzrost produkcji do 19504,68 ton żywca. W porównaniu z rokiem poprzednim (1999) produkcja towarowa (wyrażona w tonach żywca) wzrosła więc o 10,8%, a wobec 1998 roku o 16,7%. Największy wzrost produkcji (w porównaniu z 1999 rokiem) nastąpił w grupie ferm o rocznej produkcji 200 - 250 ton żywca (o 62,9%) oraz w grupie powyżej 250 ton żywca (o 25,4%). Zmniejszenie produkcji o prawie 20% wystąpiło w grupie o rocznej produkcji do 100 ton oraz w grupie 100 -150 ton żywca.

Tabela 1

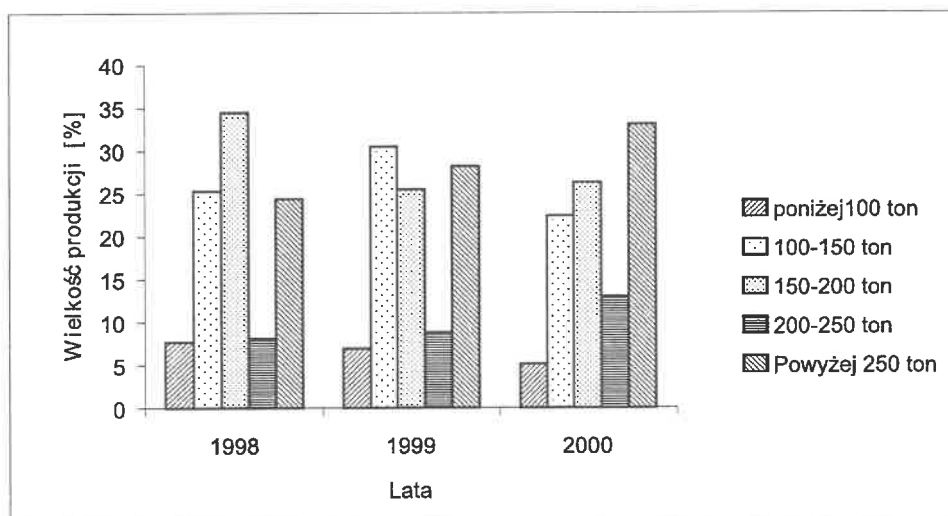
Wielkość produkcji towarowej w analizowanych fermach za lata 1998-2000

Wyszczególnienie	Rok	Grupy ferm o rocznej produkcji (w tonach)					
		Do 100	100-150	150-200	200-250	Powyżej 250	Razem
		Łączna wielkość produkcji towarowej					
Ilość sprzedanych sztuk w tys.	1998	595,78	1927,96	2521,50	608,36	2284,16	7937,77
	1999	563,90	2430,01	1947,42	718,70	2701,16	8361,20
	2000	448,65	1975,86	2309,17	1157,54	3324,84	9216,06
Masa żywca w tonach	1998	1245,69	4121,51	5420,16	1312,95	4616,61	16716,92
	1999	1188,00	5237,75	4199,15	1514,08	5461,39	17600,37
	2000	965,69	4242,55	4983,51	2466,97	6845,96	19504,68

Źródło: Badania własne.

Rysunek 1

Rozkład produkcji towarowej w grupach według wielkości rocznej produkcji

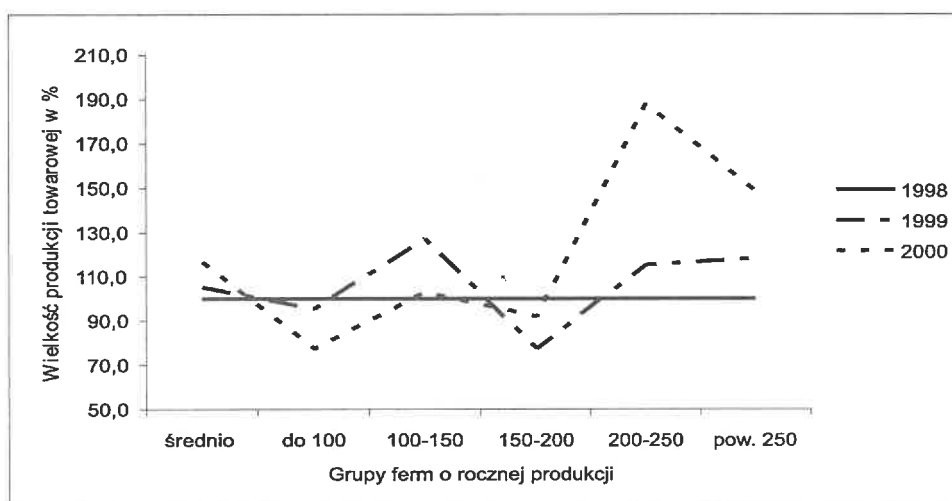
Dynamikę zmian wielkości produkcji towarowej w badanych fermach na przestrzeni lat 1998-2000 przedstawiono na rycinie 2. Występujące tendencje w zmianach wielkości produkcji towarowej wskazują na wzrost udziału ferm o wysokiej rocznej produkcji oraz spadek udziału ferm o niskiej produkcji.

O ekonomice produkcji decydują, obok jej skali, także inne czynniki. W warunkach południowo-wschodniej Polski większość ferm została zbudowana w latach siedemdziesiątych. Wykazują one duży stopień zużycia. Według Programu Restrukturyzacji Drobiarstwa w regionie tarnowskim [1996], pomieszczenia inwentarskie dla drobiu należą w dużej mierze do starszej generacji. W zdecydowanej większości wychowalni prowadzi się chów ściółkowy. Wobec tego

produkcja drobiarska omawianego regionu należy do pracochłonnych oraz kosztownych. W produkcji brojlerów nakłady ponoszone w jednym cyklu produkcyjnym na środki produkcji są wysokie, chów jest kapitałochłonny. Mimo uzyskiwania coraz niższych cen za żywca, przy utrzymujących się wysokich kosztach, co czyniło produkcję coraz mniej opłacalną, producenci starali się poczynić inwestycje dostosowujące sposób produkcji i technologię chowu do warunków wymaganych w Unii Europejskiej.

Rysunek 2

Dynamika zmian wielkości produkcji towarowej w latach 1998–2000

Źródło: Badania własne.

Budynki inwentarskie wzniesione w latach 70–tych ubiegłego stulecia stanowiły około 74% ogółu budynków, z okresu 1980–1989 pochodzi 14% zabudowań. Budynki nowe, wzniesione w latach 1990–2000 stanowiły około 12% ogółu zabudowań, z czego w okresie objętym badaniami (1998–2000) powstało 6 nowych wychowalni (4,6% ogółu).

Producenci polscy w UE będą musieli stosować technologie nie zagrażające środowisku naturalnemu. Duże znaczenie posiada sposób ogrzewania budynków, gdyż potrzeby termiczne kurcząt brojlerów, zwłaszcza w początkowym okresie odchovu są wysokie. Wybór sposobu ogrzewania budynków podyktowany jest czynnikami technicznymi i ekonomicznymi. Nowoczesny sposób ogrzewania budynków dla drobiu polega na ogrzewaniu brojlerni piecami gazowymi. Ten rodzaj opału był stosowany w 24 wychowalniach (18,3%). Ogrzewanie z wykorzystaniem oleju opałowego, mimo że jest to opał ekologiczny, nie emitujący zanieczyszczeń, było stosowane tylko w 6 brojlerniach (4,6%). Zdecydowanie dominowało ogrzewanie węglem kamiennym, które stosowano w ponad 77%

przypadków. Prawdopodobnie przyszłe inwestycje grzewcze będą uwzględniały zamiany systemu stosowanego ogrzewania na bardziej proekologiczne.

Brojlernie są wyposażone w maszyny i urządzenia dostosowane do potrzeb kurcząt brojlerów. Zależnie od przyjętej technologii chowu są to proste urządzenia do zadawania paszy i pojenia lub pełne automaty. Część producentów dokonała wymiany linii technologicznych na bardziej nowoczesne i wydajne.

Paszociągi były w zdecydowanej większości nowoczesne. W latach 1990–2000 zakup i wymianę systemów paszowych przeprowadzono w 87 obiektach (około 66%), z tego w 64 brojlerniach (około 49% wszystkich budynków) w latach 1995–2000.

W ostatnich latach, podobnie jak w przypadku systemów paszowych, producenci dokonywali wymiany linii pojenia. Systemy pojenia zakupiono i zainstalowano, w okresie 1995–2000 r., w 62% budynków. W dziesięcioleciu 1990–2000 wymieniono poidła prawie w 80% brojlerni. W badanych fermach dominowały nowoczesne poidła smoczkowe (kropelkowe) – znajdowały się one w prawie 68% wszystkich brojlerni. Są to poidła automatyczne bardzo higieniczne w użytkowaniu, a nakład pracy związany z ich czyszczeniem jest bardzo mały. Fermy, w których zainstalowano nowoczesne mieszacze powietrza stanowiły 35% ogółu badanych wychowalni.

Dla utrzymania optymalnych parametrów środowiska hali produkcyjnej niezbędne jest automatyczne i ciągłe nimi sterowanie. Warunki środowiskowe były sterowane za pomocą mikrokomputera produkcyjnego w 39 wychowalniach, czyli w prawie 30% ogółu badanych wychowalni. Sterowniki mikroklimatu umożliwiają dokumentację przebiegu rzutu, co może być przydatne przy wdrażaniu systemu HACCP oraz w prawidłowym zarządzaniu stadem.

Odrębne zagadnienie stanowi problem zagospodarowania pomiotu. Ankietowani producenci najczęściej oddawali pomiot rolnikom w zamian za słomę. Rozproszenie ferm drobiarskich w Małopolsce powoduje, że nie stanowią one zagrożenia ekologicznego, lecz w przyszłości producenci będą musieli wykazywać się formalnymi dokumentami na zagospodarowanie pomiotu.

Fermy badanego regionu znajdują się w zasięgu działania firm przetwórstwa drobiowego, zaliczanych do firm-liderów, posiadających środki własne (także kapitał zagraniczny), pozwalające im na intensywną modernizację, rozbudowę zakładów i dostosowanie się do unijnych standardów. Są to: Ciechanowskie Zakłady Drobiarskie „Cedrob” S.A. Zakład Drobiarski w Niepołomicach i Animex-Południe sp. z o.o. w Dębicy. Do ubojni działających na tym terenie należy również Zakład „Brado 2” w Tomicach oraz „Exodus” w Trzcianie, a także ubojnie i przetwórnice lokalne. Odbiorcy żywca – ubojnie i zakłady przetwórcze, preferują odbiór towaru od sprawdzonych dostawców (producentów) poprzez zawieranie umów kontraktacyjnych. W warunkach tendencji do spadania cen żywca brojlerów producenci są bardziej skłonni do podpisywania umów kontra-

ktacyjnych z ubojniami. Umowy kontraktacyjne miało podpisane ponad 34% producentów. Jednakże w ponad 73% przypadków oddawano żywca do więcej niż jednej ubojni. Wynikało to z dążenia przez producentów do rozpraszania ryzyka, gdyż w warunkach niestabilnego rynku część ubojni miała okresowe kłopoty z płatnościami swych zobowiązań [Banaś 2003].

Produkcję drobiu można prowadzić w oderwaniu od własnej produkcji polowej, w oparciu o pasze pełnoporcjowe pochodzące z zakupu. Z tego powodu produkcja ta wykazuje łatwość rozwoju w sprzyjających warunkach ekonomicznych [Dybo-wski, Kobuszyńska 2002]. Badane fermy brojlerów położone są w sąsiedztwie miast: Krakowa, Tarnowa, Niepołomic, Dębicy. Region Małopolski i Podkarpacia z uwagi na duże rozdrobnienie gospodarstw jest predystynowany do produkcji drobiarskiej, która jak podkreślono wcześniej nie jest silnie związana z ziemią.

4. Podsumowanie i wnioski

Istniejąca baza, chłonność rynku lokalnego i możliwości zbytu, także poza omawiane województwa, sprzyjają rozwojowi produkcji drobiarskiej w regionie Małopolski i Podkarpacia.

Zaobserwowano wzrost wielkości produkcji w analizowanym okresie. Występujące tendencje w zmianach wielkości produkcji towarowej wskazują na wzrost udziału ferm o wysokiej rocznej produkcji oraz spadek udziału ferm o niskiej produkcji. Największy wzrost produkcji w 2000 roku nastąpił w grupie ferm o skali produkcji 200-250 ton żywca/rok (o 63% w porównaniu z drugim rokiem badań) oraz w grupie powyżej 250 ton żywca produkowanego rocznie (o ponad 25%).

Producenci przeprowadzali inwestycje, niezależnie od skali produkcji. Wyposażenie ferm w środki trwałe jest wystarczające, część ferm można określić mianem bardzo nowoczesnych, zautomatyzowanych. Należy się spodziewać podejmowania dalszych inwestycji. W latach 1990-2000 systemy pojenia wymieniono w 80%, a systemy zadawania pasz – w 66% brojlerni.

W okresie niestabilności na rynku producenci korzystali z usług wielu ubojni. Wynikało to z chęci do rozpraszania ryzyka wynikającego z niewypłacalności odbiorców, opóźnień w płatnościach za oddany towar, płacenia zbyt niskiej ceny. Wykształciła się już grupa producentów, którzy podpisali umowy kontraktacyjne na odbiór żywca z jednej ubojnią, co tworzy początki integracji pionowej w omawianym regionie. Dotyczyło to 34% dostawców żywca.

LITERATURA

1. Banaś K. (2003): Organizacyjno-ekonomiczne aspekty produkcji brojlerów w wybranych fermach Polski południowo-wschodniej. Maszynopis, Kraków.
2. Banaś K. (2003): Problemy integracji w branży drobiarskiej. Wyzwania stojące przed rolnictwem i wsią u progu XXI wieku. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu. Wrocław, 26-31.

3. Dybowski G., Kobuszyńska M. (2002): Analiza przekrojowa rynku drobiu i jaj oraz strategia rozwoju do 2005 roku. Studia i monografie. IERiGŻ, Warszawa.
4. Program Restrukturyzacji Drobiarstwa w województwie tarnowskim (1996): Urząd Wojewódzki w Tarnowie (maszynopis).
5. Dybowski G. (2003): Dostosowanie polskiego rynku drobiarskiego do warunków Unii Europejskiej. [w:] Dostosowywanie polskiego rynku rolnego do wymogów Unii Europejskiej. ARR, IERiGŻ, SGH, Warszawa, 141-154.
6. Niemczak H. (1998): Poradnik drobiarski weterynaryjno-hodowlany. Fundacja „Rozwój SGGW”, Warszawa.

KATARZYNA BANAŚ

FERMY KURCZĄT BROJLERÓW POLSKI POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ W OKRESIE DOSTOSOWANIA DO FUNKCJONOWANIA W UNII EUROPEJSKIEJ

STRESZCZENIE

W pracy przedstawiono poziom i zmiany wielkości produkcji towarowej w 104 fermach województw małopolskiego i podkarpackiego. Analiza dynamiki produkcji wskazuje na wzrost udziału ferm o większej rocznej produkcji oraz spadek udziału ferm o skali produkcji do 100 ton żywca rocznie.

Producenci doskonalili technologię produkcji poprzez wymianę systemów paszowych i pojenia.

W analizowanym okresie korzystano z usług wielu ubojni, lecz w warunkach zmieniającej się koniunktury coraz więcej producentów było skłonnych do zawierania umów kontraktacyjnych z jednym odbiorcą.

KATARZYNA BANAŚ

BROILER CHICKEN FARMS IN SOUTH-EASTERN POLAND IN THE PERIOD OF ADAPTING TO EUROPEAN UNION

SUMMARY

Study presented is level and changes of market production in 104 broiler chicken farms in Małopolska and Podkarpackie Provinces. Analyse of production dynamics indicates on increase share of farms with bigger market production and decrease share of farms with production below 100 ton per year. Producers improved production technology through exchange of feeding and water supply systems.

In the analysed period livestock was delivered to many slaughter houses but in conditions of economic situation in the market more producers were reach trade contracts with one customer.